

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Qvæstio VI. De peccatis Charitatis oppositis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

propter ipsum non amant, & in actibus amoris vix occupantur.

Comparatur
charitas
via cum
charitate
patriæ.

Secunda etiam, pars, quæ comparat charitatem viatorum, cum charitate patriæ, sola etiam eget explicatione: nam obiectiua & specifica vtriusque perfectio eadem sine dubio est ut constat ex præcedentibus: perfectio intensiua potest aliquando esse maior in homine viatore quam sit in patria. Nam habitus charitatis in patria non crescit & beatus non elicit actus perfectiores habitu quem acquisiuit in via, potest tamen sine dubio beatus amare perfectius Deum, quam illum vnquam amauerit in via, nam habitus potuit crescere ut centum per plures actus ut vnum, tunc autem beatus qui elicit in via solum actus ut vnum, poterit in patria elicere actus ut centum; unde omnino liquet, quod plures viatores Deum amant intensius quam multi comprehensores. Sed est tamen certum quod charitas patriæ semper est perfectior quam charitas viæ ratione durationis, quia nunquam cessat, ratione appropriationis, quia Deum pluribus rebus præfert, cum beatus non possit peccare venialiter: ratione extensionis, quia plura nouit beatus, & plura etiam amat Dei attributa.

SECTIO III.

De Corruptione habitus charitatis.

Post ea quæ sunt dicta de Corruptione gratiæ habitualis, nihil est difficile circa Corruptionem habitus istius, qui eadem proportionem producit, intenditur, corrumpitur, quæ producit, augetur, destruitur gratia.

Peccatum
veniale.

Primo itaque certum est, quod peccatum veniale, sicut neque totam destruit gratiam, neque vlla ex parte illam imminuit, sic neque habitum charitatis, vel destruit vel vllam eius partem imminuit. Ita enim contra Richardum & Altiissiodorensē vnanimiter asserunt Theologi, quia per peccatum veniale homo non auertitur à Deo ut sine ultimo, atque adeo per illud peccatum non destruitur rectus ordo charitatis ad Deum, ergo illud peccatum neque destruit totum habitum charitatis neque vlla ex parte illum imminuit. Si enim minueret, certè plurima peccata venialia illum tandem totum destruerent, & sic totam abolerent gratiam, fateor quidem, quod peccatum veniale minuit feruorem actus charitatis, imò etiam impedit, quandiu est, aliquem actum illius habitus, cum ex charitate possim abstinere à peccatis venialibus, sed nego quod destruat propterea ipse charitatis habitus, cum non tollatur amicitia hominis ad Deum per peccatum vllum veniale.

Peccatum
mortale.

Secundo certum est, quod totus charitatis habitus simul cum gratia destruitur per quodlibet peccatum mortale, quod ut sæpius ostendi hominem auertit à Deo ut amico, & ut sine ultimo, cum eum totum conuertat ad creaturam dissoluit enim totam amicitiam cum Deo, & totum ordinem hominis ad Deum qui manet ab eo auersus, & illi offensus ac inimicus. Ita enim contra Iouinianum docent omnes Catholici, ut sæpe probaui tum in Tractatu de peccatis & de gratia, tum in Tractatu de poenitentia, vbi etiam soluta est quæstio difficilis, vtrum peccatum mortale formaliter expellat charitatem & gratiam propter impossibilitatem, an verò solum demeritoriè, & vtrum diuinitus possint esse simul.

QVÆSTIO VI.

De peccatis Charitati oppositis
S. Thom. à q. 34. ad 44.

Dixi hæc omnia illa ex quibus satis dignosci potest ipsa charitas, cuius posui rationem genericam, est enim amor benevolentiae, vera cum Deo amicitia, vera virtus omnium præstantissima imò forma & anima virtutum. Deinde rationem specificam quæ perspicitur ex obiecto quod amat propter quod amat, & ordine certo amat. Ex actu tum interno, tum externo & ex habitu: nunc ex oppositis ipsi peccatis adhuc liquidius cognosci poterit eximia eius forma, quæ ad tria potissimum capita reuocari posse video. Primum est eorum quæ opponuntur actui amoris & gaudio charitatis, & sunt odium, acedia, inuidia. Secundum eorum quæ opponuntur paci charitatis, & sunt discordia, contentio, Schisma, rixa, seditio, bellum, & duellum. Tertium opponitur misericordiae ac correctioni fraternæ, diciturque scandalum.

SECTIO I.

De peccatis oppositis amoris, & gaudio charitatis
S. Thomas quæst. 34.

De solis hæc loquor peccatis commissionis quibus violatur Præceptum negatiuum semper obligans ad nihil agendum contra charitatem Dei et Proximi: nam de peccatis omissionis contra Præceptum affirmatiuum, nulla potest hæc esse quæstio. Actui igitur amoris, qui maxime proprius est charitatis, odium directissime opponitur, gaudio verò quem dixi effectum esse charitatis, imò & actum elicitum opponuntur acedia, & inuidia, de quibus breuissime dici potest.

§. I.

Odi quidditas, diuisio, & malitia.

Dico primò, odium charitati contrarium esse auersionem voluntatis ortam ex displicentia personæ, cui mala volumus quatenus mala eius sunt. Aliud est odium inimicitiae, quod semper malum est grauissimum, aliud abominationis, quod potest aliquando non esse malum.

Prima pars, est vulgaris definitio explicans naturam odij, quam ex amoris opposita natura colligere rectè possumus: sicut igitur tria ut supra posui faciunt amorem complacentia in bono, inclinatio ad illud, & ad volenda quæ sunt ei bona, complacentia non est propriè amor, sed id ex quo amor nascitur, benevolentia etiam videtur nasci potius ex amore, quam esse ipse amor, qui est solum inclinatio & vnio cum dilecto orta ex complacentia, & efficiens benevolentiam, similiter tria sunt ex quibus odium integrè coalescit, primum est displicentia in obiecto quod apprehenditur malum, ex illa oritur auersio voluntatis, ex hac autem auersione malevolentia, quæ vult ea quæ existimantur alteri mala. Primum illud non est propriè odium, neque tertium, sed auersio illa personæ, quæ mala existimatur, propriè odium est, toties enim aliquis Deum & Proximum odit, quoties ex displicentia quadam illos auersatur ut malos, & vult illis malum, ex eo præcisè, quia eis malum est.

Secunda pars, est odij diuisio vulgata in odium inimicitiae, & odium abominationis primum illud opponitur

Odi definitio.

Odiu inimicitiae & abominationis.

opponitur charitati, alterum opponitur amoris concupiscentiæ. Dicitur odium inimicitiae illud quo aliquem odimus, quia est in se ipso malum & volumus illi malum præcisè quia malum eius est, sine ullo respectu ad commodum vllum nostrum. Odium abominationis, quo volumus alteri malum quia ille nobis malus est, vel quia illud malum est commodum nostrum. Sicut enim amor est duplex vt sæpè dixi, sic duplex etiam est odium illi oppositum, & vtroque odio potest peccator Deum auersari, si ex falsa quadam apprehensione Deum odio habeat tanquam in se odium erit inimicitiae, si apprehendat illum vt sibi malum, odium erit abominationis eritque vtrumque abominabile. Proximum verò vtroque illo odio sapius odimus, inimicitiae odium est quoties volumus alicui malum præcisè, quia malum ipsius est, hoc enim requiritur ad odium speciale, si enim non expresse velis malum circumstantia solum erit generalis & communis multis peccatis contra Proximum. vbi patet quomodo vindicta etiam distinguitur ab odio, quia non vult malum vt malum, sed vt commensuratum iniuriæ.

Malitia odij.

Tertia pars, explicat intrinsecam & essentialem malitiam odij: nam odium quodlibet Dei grauissimum est omnium peccatorum quæ in Deum committi possunt: odium verò inimicitiae Proximi semper intrinsecè malum est & peccatum mortale maximum eorum, quæ contra Proximum possunt committi, quia malum vt malum nunquam est honestè appetibile, cum non habeat vllam rationem boni, sed odium vult malum vt malum non referendo illud ad alium vllum finem, ergo illud semper est malum. Odium verò abominationis quo personam malam odimus, quia nobis vel alteri mala est, non est semper malum, sic enim rectè odimus impios quæ tales, & Deus etiam eos vere odit, & non solum eorum impietatem.

Constat verò quod odium non est propriè vitium capitale, quod nimirum frequenter est origo aliorum, odium enim non est huiusmodi, sed potius est quasi extremum malum ex aliis ortum vitiis, non autem principium aliorum. Causæ verò illius tres meritò numerantur: ira, quæ facillè degenerat in odium. Inuidia, quæ valde affinis odio est, nam tristari de bono & gaudere de malo, sunt valde coniuncta. Concupiscentia, quia ex nimio amore proprio facile nascitur aliorum odium.

§. II.

Acedia quidditas, malitia: filia ex ea orta.

S. Thomas q. 35.

Deo secundò, acediam rectè Definiri, tristitiam quandam de bono diuino extrinsecò, prout difficili, afferens tedium, torporem & negligentiam actionem piarum quibus bonū diuinum procurari potest. Vitium est speciale charitati oppositum, ex genere suo mortale ac capitale.

Definitio Acedia.

Prima pars, definitio est Acedia quæ propriè significat incuriam quandam & negligentiam, neque potest commodius explicari, quam ex opposito seruire charitatis quem nuper dixi esse gaudium quoddam & desiderium vehemens diuini boni extrinseci, ex quibus oritur promptitudo & diligentia illarum actionum salutarium quæ sunt diuinum bonum extrinsecum. Acedia verò illi directè opposita, est tristitia & tepitas desiderij circa bonum extrinsecum Dei, ex qua oritur torpor & negligentia illarum actionum salutarium, quas seruior

Tom. I I.

promptè ac diligenter prosequitur. Vnde definitur à Damasceno, tristitia aggrauans, quæ scilicet animum ita deprimit vt ei asserat incuriam, torporem, negligentiam operis boni quod non libet exequi. Proprium itaque Acedia genus est teporis desiderij & tristitia, animum opprimens: obiectum eius est bonum diuinum extrinsecum, id est opera bona Deo grata & honorifica, de quibus tristatur quatenus sunt laboriosa & difficilia. Effectus teporis illius & tristitia aggrauantis est torpor & negligentia ex ercendi opera illa quibus honoratur Deus. Efficit videlicet torpor vt omittantur, negligentia vt fiant lentè ac perfuntoriè, *maledictus qui facit opus Dei negligenter.*

Secunda pars explicat malitiam acedia. primò enim quod illa sit peccatum, probat S. Thomas *art. primo* quia nulla tristitia potest esse difformior rationi, quam tristitia de eo quod optimum est, & maxime amabile, acedia tristitia est de eo quod optimum est & maxime amabile nimirum de bono diuino, ergo illa intrinsecè mala est. Deinde duos habet comites adiunctos etiam de se pessimos, torporem, quo omittuntur opera salutaria Deum honorantia, & negligentia, quæ illa sunt perfuntoriè. Vtrumque hoc est de se malum vt patet. Secundò illud est peccatum specialiter oppositum virtuti nobilissimæ nempe charitati, & principali eius perfectioni qui est seruior desiderij ex quo nascitur gaudium, promptitudo, diligentia. Sumi enim acedia potest tripliciter primò pro ea tristitia, quæ animum aggrauat circa exercitium cuiuscunque boni operis, v.g. circa exercitium iustitiæ, temperantiæ: & sic Acedia non est speciale vitium sed est circumstantia generalis omni umferè peccatorum omissionis quibus torpemus, & negligimus quæcunque virtutum opera. Deinde significat tristitiam & fugam boni spiritualis, prout illud laboriosum est corpori aut delectationis eius impeditum, & hæc est quadam molities pertinet ad omnia ferè peccata Carnalia. Denique significat tristitiam & teporem desiderij circa illa diuina bona extrinsecum de quibus gaudet charitas & quæ feruenter desiderat, & sic peccatum speciale Acedia est, oppositum charitati & inclinationi eius maxime propriæ quæ gaudium est de bono diuino, & alacritas mentis ac promptitudo in eo exercendo. Tertiò Acedia sine dubio peccatum est ex genere suo graue cum charitati opponatur, deinde inducit torporem & negligentiam circa opera, quorum omissio, vel exercitium perfuntorium est peccatum mortale. Vnde dicitur quod tristitia sæculi mortem operatur, & *maledictus qui facit opus Dei fraudulentè.* Videndi de huius peccati prauitate sunt Cassianus l. 10. de institutis cœnobiorum. Gregorius in pastoralis parte 3. c. 1. admonitione 16. magisque turpitudine eius constare poterit ex eius effectibus quas (filias) vocant matris infantissimæ.

Malitia Acedia.

Opponitur charitati.

Est peccatū graue.

Tertia enim, pars docet Acediam esse capitale peccatum ex quo plura oriuntur alia peccata. Probatque S. Thomas, quia sicut propter delectationem multa homines operantur, sic ad vitandam tristitiam, & ex eius pondere plura efficiunt prauissima. sunt autem ex mente S. Gregorij sex potissimum eius filia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor, mentis euagatio. Isidorus autem l. 2. de summo bono cap. 37. distinguit tristitiam ab Acedia, tristitiam vult esse quatenus recedit ab opere grauiori, & laborioso ad quod obligatur: Acediam in quantum se conuertit ad quietem indebitam: dicit autem quod ex tristitia oriuntur rancor, pusillanimitas, amaritudo, & desperatio

Filia Acedia.

NNnn 2

ex

ex acedia verò prodire docet ociositatem, somnolentiam, importunitatem mentis, inquietudinem corporis, instabilitatem, verboritatem, curiositatem. Quæ omnia explicat optimè S. Thomas, & Isidorus Consiliat Gregorio S. Thomas *art. 4. ad secundum & tertium*. Ratio verò eius est, quia nullus diu manere potest sine delectione cum tristitia, unde fit ut ex tristitia dupliciter aliquid oriatur, vno modo ut homo recedat à contristantibus, alio modo ut ad alia transeat, in quibus delectatur: sicut illi qui non possunt gaudere in spiritualibus delectionibus, transferunt se ad corporales ut habet Philosophus *10. Ethic. c. 5. & 6.* itaque homo imperfectus fugit finem laboriosum, quod fit per desperationem, fugit media difficilia quæ subsunt Consiliis per pusillanimitatem, & per torporem omittit ea quæ sunt præcepta. Deinde impugnat contristantia per rancorem, idest odium hominum à quibus inducitur ad bonum, & per malitiā, idest odium ipsorum spiritualium bonorum. Denique transfert se ad delectabilia per euagationem mentis circa illicita.

§. III.

Inuidia quidditas, malitia: filie ex ea oritur.

Dico tertio, inuidia benè definitur tristitia de bono Proximi, quatenus illud æstimatur proprium malum, & diminutivum proprii boni, illa est peccatum ex genere suo graue, ac capitale, origo aliorum plurium.

Inuidia definitio.

Prima pars, est vulgaris definitio. Inuidiæ, cuius genus sine dubio est tristitia, mæror, & tabes animi: obiectum ex quo differentia eius petitur, est bonum Proximi, quatenus illud æstimatur minuere propriam excellentiam & gloriam, potest enim dolere de bono Proximi, non quia Proximus illud habet, sed quia tu illo cares, & est Zelus seu emulatio quæ si sit de bono spirituali, laudabilis est, si de temporalis potest non esse mala. Deinde dolere potest de bono Proximi, quatenus ex eo malum tibi aliquid impendit, & est timor non inuidia, quod potest non esse malum: præterea dolere potest de illo bono Proximi, quia illo indignus est, & vocatur ex Aristotele nemesis, quæ non est etiam necessario mala. Denique dolere potest de illo malo, quatenus ex eo tuæ excellentiæ aliquid detrahitur & quodammodo lumen obscuratur gloriæ tuæ quia si maior est, non illi æquaris, si æqualis ille tibi æquatur, si minor ne tibi coæquetur ut ait Augustinus *l. 1. de genesi ad litteram c. 14.*

Secunda pars explicat malitiam inuidiæ. Primum enim certum est inuidiam essentialiter & intrinsecè malam esse: damnant enim illam Scripturæ tanquam malum grauissimum & interficiens animam: damnatur à sanctis Patribus quos plurimos dabit valent *9. 14.* triumphant in hoc argumento Cassianus *colat. 18.* Cyprianus *sermone de Zelo & liuore* Basilus *homil. 11.* Gregorius *l. 5. moralium c. 34.* Chrysostomus *homil. 45. ad populum*. Deinde aperta ratio est primum, ex obiecto inuidiæ, quia dolet de bono, & de malo gaudet quod est contra rationem cum obiectum doloris malum sit, non bonum. Vnde opponitur duobus actibus charitatis maxime propriis gaudio & misericordiæ. Secundò constat de illius malitia ex causa unde generatur: oritur enim ex inordinato amore propriæ excellentiæ ac honoris, quo inebriatus homo inuidet omnibus, tanquam solus esse cuperet, dolet enim de solis bonis & facit illa mala sua, imò ait Isidorus *l. 3. c. 25.* inuidiam om-

nibus aduersari virtutibus: idè docet Philosophus secundo *Rhetoricorum* illos esse maxime inuidentes, qui maxime honorantur in aliqua re, præsertim in sapientia & felicitate. Deinde pusillanimes, quia omnia eis magna videntur. Denique malitiosi & senes, quia carent ornamentis quæ aliquando habuerunt & vniuersaliter inquit Philosophus *qui ex re aliqua gloriam querunt de illa sunt inuidi*. Colligitur autem inde quod nemo inuidet iis qui statu, conditione, tempore, multum à se distant, sed rivalibus, proximis & iis qui eadem cupiunt & intendunt. Denique malitia inuidiæ constat ex eius effectibus propriis ut constabit statim.

Tertia enim pars, asserit inuidiam esse capitale vitium, plurium aliorum caput vitiorum, quod probat S. Thomas eadem ratione quæ probauit idem de Acedia: filias verò illi assignat Gregorius *l. 31. moralium*, istas quinque, odium, susURATIONem detractionem, exultationem in aduersis, afflictionem in prosperis. Remedia eius plura solent suggeri à Doctoribus, sed sanè calamitas sine remedio est odisse felicem. Etrationem asserit Cassianus, quia contingere vix potest ut vitium illud suum, inuidus alteri detegat ut curari ab eo possit primum verò & maximum est despicientia gloriæ ac propriæ excellentiæ. Secundum consideratio effectuum inuidiæ, quos esse omnino prauos & horribiles tradunt citati Patres.

SECTIO II.

De peccatis oppositis paci Charitatis.

S. Thomas à q. 37.

Paci quæ vnio est & consensus voluntatum, repugnamus corde per discordiam, ore per contentionem, opere per Schisma, rixam, seditionem, bellum, & duellum.

Discordia definitur dissensio voluntatum à voluntate alterius circa bonum spirituale, cum scilicet aliquis vult aliquod bonum Dei aut Proximi cui alter scienter resistit. Siue impedit illud fieri, siue nolit cum altero illud facere. certum est illud esse peccatum ex genere suo graue, cum repugnet concordie charitatis, cuius proprium est vnire corda in ordine ad aliquod bonum Dei, & Proximi. Neque possit non esse malum resistere illi qui procurare vult bonum aliquod. Filia verò est ambitionis & superbiæ, quia per eam vnusquisque quod suum est inordinatè sequitur, idest voluntas in proprio sistit quod prouenit haud dubiè ex superbia, tamen si provenire sæpè possit ex inuidia, ut notat Augustinus *Tract. 32. in Ioannem* Liuor separat, charitas iungit. Adde mala quæ oriuntur ex discordia, quia ait Hieronymus in *c. 12. Matthæi concordia magna res crescunt, magna discordia dilabuntur* sicut enim virtus vnita fortior est, sic diuisa est imbecillior. Opiniorum verò discordia neque charitati est de se contraria cum illa sit vnio voluntatum, neque peccatum est cum non impediatur id quod nouit esse bonum.

Contentio est contrarietas sermonum cum Proximo, sicut discordia est cordium dissensio. Potest autem fieri vel ad impugnandam veritatem cognitam & sic est sine dubio peccatum graue contrarium charitati, numeraturque ab Apostolo inter opera carnis quæ qui agunt regnum Dei non possidebunt, & est propriè filia superbiæ, ut ostendit S. Gregorius *l. 31. moralium*, quia sicut superbia facit discordiam ex eo quod aliquis maneat corde in propriis, sic facit contentionem ex hoc quod quisque verbo id quod videtur defendat. Secundò contendere aliquis potest cum altero ad impugnandum

Discordie definitio & malitia.

Contentio nis definitio & malitia.

impugnandam falsitatem, vel explorandam veritatem & hoc si debito modo & sine immodestis clamoribus fiat est laudabile, si minus moderatè, & cum nimia fiat acrimonia peccatum est saltem veniale, nisi tantus esset excessus immodestiae ac superbiae, ut graue inde oriretur scandalum.

Schismatis definitio & malitia. Schisma rectè definitur peccatum quo aliquis separat se ipsum ab vnione capituli Ecclesiae, nolens ei obedire. Differt ab infidelitate, quia nihil negat à Deo reuelatum, & agnoscit Petri successorem esse caput Ecclesiae, sed recusat obedire illi, quod neget illum esse legitimè electum, vel esse legitimè depositum. Quantum hoc peccatum sit, quot modis committatur, & quas poenas mereantur Schismatici explicant Doctores in *questionem 39.*

Rixae definitio & malitia. Rixa rectè definitur pugna quadam inter priuatas personas, orta ex mutua ira vel odio. Dissensio enim quae fit per externos aliquos actus inter personas priuatas rixa est, sicut dissensio cordium est discordia, & dissensio sermonum est contentio. Nec est dubium quin rixa ex parte inuicis, sit peccatum ex genere suo graue, si occidas, si vulneres, si damnum inferas graue Proximo. Ex parte defensoris non est peccatum si fiat cum iusto moderamine, quantum scilicet satis est ad repellendam iniuriam, licet enim vniciueque se ipsum defendere: sed aggredi alium, vel acceptam iniuriam priuatà vlcisci auctoritate, nemini licet: vt docetur in Tractatu de iustitia.

Seditionis definitio & malitia. Seditio est dissensio ciuium inter se, idest bellum quoddam intra eandem rempublicam, pugnant enim aliquando inter se ciues, inuicem dissentiente, aliquando verò pugnant cum Principe à quo discordant. Quod peccatum quam sit graue, quam multis virtutibus contrarium, quanta continens peccata, quanta efficiens damna publica & priuata, non est opus dicere.

SECTIO III.

De Bello prout opponitur paci Charitatis.
S. Thom. quaest. 40.

His eo modo breuiter & strictim expositis placet de bello & de duello differere accuratius, quod de illis multa sint difficilia, & scitu dignissima. Quatuor autem satis sit dicere de bello: primò vtrum illud aliquando inter Christianos esse possit iustum, etiam ex vtraque parte. Secundò per quas personas illud iudici & geri possit vt sit iustum, tertio quas ob causas debeat geri, quartò quibus modis vbi dicitur de occasione innocentium, de spoliis, de captiuitate & ceteris huiusmodi, plura dabunt Bellarminus *tom. 1. l. 3. de membris Ecclesiae.* Valentia *q. 16. Suarez disp. 13. de charitate.* Castro *l. 2. de iusta punitione & c.* Victoria in *relektione de iure belli.* Couarr. *relektione in C. peccatum.*

§. I.

Vtrum possit bellum esse iustum & licitum, etiam ex vtraque parte.

Quid & quod duplex sit bellum.

Bellum appellatur voluntas illa & professio durabilis nocendi, vi & armis aduersariae parti. Potest illud esse defensiuum, quando suscipitur propter causam, quae adhuc est in fieri, vt si Principem actu possidentem, alius nitatur expellere, potest esse offensiuum siue aggressiuum, quando suscipitur ob iniuriam, quae est in facto esse, vt si nolit Princeps restituere quod iniuste viurpauit. Vtroque modo bel-

lum iniustum esse, plurimi dixerunt, tum veteres tum recentiores Harectici: Nam Manichaeos bellum omne damnassee testis est Augustinus *l. 2. contra Faustum c. 74.* qui fuit etiam VVicleffi error apud Valdensem *tom. 3. Tract. 24 c. 164.* Deinde bellum Christianis esse prorsus illicitum asseruerunt Erasmus & Anabaptistae. Denique bellum etiam aduersus Turcas esse illicitum, eo quod illi flagella sint Dei affirmavit Lutherus in articulis damnatis à Leone X.

Ratio autem dubitandi est multiplex Scriptura auctoritas, quae vetatur fidelibus bellum. *Isaia 2. non leuabit gens contra gentem gladium nec exercebuntur ultra ad praelium:* ad Rom. *12. nulli malum pro malo reddentes, non vos defendentes charissimi.* Deinde à concilio Niceno *can. 11.* damnatur militaris professio tanquam indigna Christiano: vnde à S. Leone *Epist. 9.* ad Rusticum dicitur illa esse contraria regulis Ecclesiasticis, & Origenes *l. 2. contra Celsum* dicit illam à Christo sublatam esse: & celebre est illud responsum S. Martini, *ego Christi miles sum mihi pugnare non licet.* Denique bellum non potest non esse malum, si sit contrarium paci charitatis, est autem contrarium vt patet: ergo illud est malum.

Secundò, illud est de se malum cui semper & infallibiliter annexa sunt innumera mala, nunquam enim licet facere mala vt eueniant bona. Bellum autem annexa semper habet innumera mala, ergo illud est semper malum.

Tertio, si bellum aliquando est iustum certè videtur quod illud esse potest iustum ex Vtraque parte non solum formaliter, sed etiam materialiter: nam v. g. si turrim hostilem miles aggrediatur, vbi sint innocentes, certè qui aggreditur iuste aggreditur, & innocentes ius etiam habent se defendendi, ergo tunc bellum ex vtraque parte iustum est. Similiter si quis innocens, secundum allegata tamen & probata damnetur à Iudice potest se defendere, vt patet, & tamen iuste illum damnat Iudex, ergo bellum est ex vtraque parte iustum.

Quartò, si res aliqua nullius domini sit, & simul à duobus occupetur simul, poterunt ambo pro illa pugnare. Imò contingere saepe potest, vt Princeps vterque habeat ius probabile ad aliquam Prouinciam occupandam, tunc absque vlla ignorantia vterque poterit pugnare. Deinde sit miles aliquis qui initio belli existimet bellum esse iustum, deinde in decursu belli cognoscat illud esse iniustum, is dum fugit aduersarium videt insequentem quem effugere non potest, nisi eum interficiat: ille in sui defensione potest illum interficere, quia est verè innocens, & aduersarius potest eum occidere iuste, ergo bellum est ex vtraque parte iustum. Valeret idem argumentum etiam si miles sciret ab initio iniustitiam belli, esset enim onus grauissimum si teneretur pati mortem, tunc cum hostem interficere potest. Denique sit famulus, qui domino suo furanti scalam admoueat, aut aliter licite cooperetur, ille occidi iuste potest ab iis qui damnum iniuste patiuntur, si malum alià ratione nequeunt vitare, & ille Vicissim se potest licite defendere, seruus bello captus fugere licite potest, & licite capi.

Dico primò, bellum esse saepe licitum Christianis, quamuis omnino implicet, vt illud ex vtraque parte sit materialiter & per se: licet formaliter & per accidens ex ignorantia saepe sit eo modo vtrunque iustum.

Primam partem Theologi omnes approbant primò ex Scripturis vbi saepe viri bellatores laudantur, Genes. *14.* gesto contra quinque Reges bello, *benedixit Abraham Deo excelso.* Hebraeorum *11. sanctus*

NNnn 3 per

per fidem sortes facti sunt in bello, Castra verterunt exterorum. Dicitur placere Deo possessio militantium, primo Regum c. 25. *faciens enim, dominus faciet tibi domum fidèle, quia praelia domini tu preliaris dominemini.* Deinde adesse Deus dicitur praeliantibus, v.g. leuante manum Moyses vincit Israël in pugna. Idè etiam asserunt Sancti Patres, præsertim Augustinus l. 22. *contra Faustum* c. 74. *Epist. 5. ad Marcellinum* & 207. ad Bonifacium. Deinde ratio manifesta est, quia bellum vel est defensuum vel aggressuum, si primum patet omnino quod illud est iustum, quia vim vi repellere omnia iura permittunt. Si secundum, permittit etiam ius naturæ ut iniurias illatas vindicet respublica, repetendo satisfactionem aliquam, quâ demprâ nunquam incolumis stare posset communitas, imò ius naturæ permittit, ut quod iniuste aliquis amisit hoc recuperet, ergo bellum potest esse iustum siue aggressuum sit, siue defensuum.

Secunda pars de bello ex vtraque parte iniusto.

Secunda pars negat bellum esse posse iustum ex vtraque parte nisi per accidens, & ex quadam ignorantia, ab omnibus approbatur, & magnam tamen habet difficultatem, bellum videlicet iustum esse dicitur per se ac materialiter, quando iuste repetitur quod iniuste detinetur: formaliter verò est iustum quando aliquis putat inuincibiliter se iuste repetere aliquid, quod putat iniuste retineri. Probatur ergo quod per se bellum esse non potest ex vtraque parte iustum, quia implicat ut duæ voluntates contradictoriè oppositæ, sint iustæ, cum enim illæ idem haberent obiectum sequeretur, quod illud esset simul iustum & iniustum, ego eandem rem deberem habere & deberem non habere. Sed si bellum ex vtraque parte iustum esset, duæ voluntates contradictoriè oppositæ essent iustæ, tu enim debes habere quod iuste petis, & ego illud debeo non habere, contra verò ego debeo retinere id quod iuste retineo, neque tu illud debes habere. Ergo vterque nostrum debet idem aliquid habere, & non habere, quod implicat. Deinde implicat ut tu iuste aliquid à me petas, quod ego iuste tibi denegem, sed si bellum esset iustum, tum ex parte aggressoris, tum ex parte defendentis, aggressor aliquid iuste peteret, quod defensor iuste denegaret, ergo bellum non potest esse iustum ex parte aggressoris, & ex parte defendentis.

Solutio primæ difficultatis.

Ad primam Respondeo bella iusta nunquam in Scriptoris damnari. Loquitur Isaias de Doctoribus Evangelicis qui subacturi essent mundum, non pugnando au vim inferendo, sed *pascendo potius & illuminando.* Christus quando resistere malo, prohibet, iubet ut percutienti præbeamus alteram maxillam, vult duntaxat præcipere ut simus parati ad iniurias sine odio tolerandas, & prohibet eas vlcisci priuatâ autoritate, quod est per se malum in Concilio Nicæno ij solam damnantur qui susceptâ fide Christiana rursus infideli principi militabant, parati Christianam fidem abiicere. S. Leo & reliqui Patres eos tantum arguunt qui redeunt ad militiam, in qua vident se multa iam peccasse ac postea peccaturos. S. Martinus significat bellum sibi ut Monacho esse illicitum, non autem ut Christiano. Nam etiam ille post susceptam Christi fidem Iuliano militauerat per biennium. Denique bellum iustum nullo modo est contrarium paci charitatis quæ honesta est, imò potius medium est ad illam pacem.

Solutio secundæ.

Ad secundam Resp. multa quidem mala sequi ex bello iniusto, sed per accidens tantum, & contra intentionem illius qui iuste præliatur & hinc fit ut nunquam bellum sit iniustum, nisi posita summa necessitate.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam Respondeo in iis omnibus exemplis

quibus solet probari bellum esse posse iustum ex vtraque parte peccari primò, quia confunditur id quod est tantum per accidens cum eo quod est per se. Secundò quia mutatur definitio belli quod est vt dixi voluntas nocendi alteri ad repellendam iniuriam, vel ad eam vlciscendam. Primum exemplum est de illo qui arcem expugnat in qua multi sunt innocentes, dico autem istos innocentes qui arcem propugnant, posse se iuste defendere contra eum qui iuste illam impugnat, neque tamen dari bellum ex vtraque parte iustum, nisi per accidens, quia hostis ille arcem iuste oppugnans, non nisi per accidens pugnat contra innocentes. Secundum exemplum est de Iudeo qui secundum allegata, & probata punit innocentem. Nego autem quod tunc ille innocens possit occidere iudicem aut ministros, quod si aliqua iusta defensione vti potest, tunc patet quod bellum est ex vtraque parte iustum per accidens tantum, & quia iudex ignorat illum quem damnat esse innocentem: vel certe habet rationes ob quas eodem modo se gerit ac si nesciret eius innocentiam. Tertium exemplum est duorum qui simul rem eandem occupant quæ domino caret, patet autè ibi nullum esse bellum, quia in ea contestatione neque iniuria inferenda repellitur, neque illata vendicatur. Quod idem valet etiam quando in concursu id à duobus ambitur beneficium, tunc enim ibi est iusta ex vtraque parte contentio, sed non est iustum vtrunque bellum de quo loquimur cum nulla repellatur, vel vindicetur iniuria, imò potius vterque aggressor est, vterque defensor. Deinde ad exemplum illud de duobus qui rem occupant domino carentem. Respondeo quod si duo illa occupent æque primo, vel illa res debet diuidi si potest, vel sorte duci vt sit alterius vel fieri debet aliqua cōpositio. Quartum exemplum est de Principibus qui ex opinione probabili suscipiunt bellum. De quo dicitur statim. Quintum exemplum est de illo milite qui fugit postquam ab initio putauit bellum esse iustum. Respondeo autem, quod qui persequitur huiusmodi militem per se loquendo debet illi parere, si sciret illum existimasse inuincibiliter, quod bellum esset iustum ex sua parte, per accidens autem est quod hoc nesciat, & ita per accidens bellum est vtraque parte iustum est. Si autem ab initio cognouisti bellum esse iniustum, & hostis te persequitur, dubitat Molina, vtrum possis illum occidere. Putauerim ego quod si potes, petere teneris ab illo veniam & vitam, quam si nolit dare tunc occidere illum potes, quia in eo casu bellum ex alterius parte non est iustum. Sextum exemplum est serui iuste admoventis scalâ, dum furatur dominus est autem eadè responsio ex præcepto quia si scires, quod seruus iuste admouet scalam domini, non posses illum occidere priusquam monuisses vt recederet, si autem monuisti, tunc fit reus, & iuste occidi potest, sed non potest iuste occidere. Septimum est illius qui captus est in bello, vel est coniectus in carcerem, & licet fugit. Respondet autem optimè Lessius l. 2. c. 13. dubitat. 5. n. 30. quod vbi non est propinqua, & directa impugnatio dari potest species quadam belli ex vtraque parte iusti, secus autem si propinqua & directa sit vtrunque impugnatio.

§. II.

Quanam sit causa sufficiens vt bellum sit iniustum.

Posita quod bellum propriè dictum possit esse licitum saltem ex vna parte, certum est esse iniustum

belli requi-
sita.

tuor necessariò requisita, vt iustum sit bellum, primò vt causa sit iusta, secundò vt autoritas sit legitima, tertio iustus gerendi modus, quartò intentio recta quod vltimum commendans meritò Augustinus l. 22. *contra Faustum* sic ait, *nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi libido dominandi, hac sunt quæ in bellis iure culpantur.*

Vt igitur exactè dicam de causa illa ob quam iustè Princeps mouere potest bellum aggressiuum, nam de bello defensiuo non est controuersia, videndum est quàm grauis illa esse oporteat, & quàm certò illa cognosci debeat, tum à Principe tum à militibus.

Prima dubi-
tatio de
principe in-
fidei.

Ratio autem dubitandi est primò, quia præter titulos illos qui reddunt bellum iure naturæ licitum, dantur etiam aliqui tituli, propter quos Christiani principes indicare possunt bellum infidelibus, & in seruicium illos redigere, à quibus nullà laceffi sunt iniuriæ, v.g. bellum indici potest Principi quia Christianam religionem non vult suscipere. Similiter etiam indici potest bellum Gentibus, quæ multa committit peccata contra naturam, & Idola colit.

Secunda du-
bitatio de
iure minus
probabili.

Secundò, si re diligenter examinata ius Principis appareat quidem probabile, sed alterius tamen partis ius sit probabilius, queritur vtrum tunc accommodando se iudicio probabili possit Princeps alteram partem bello aggredi.

Tertia du-
bitatio de
iure dubio.

Tertio difficulus est, quid facere debeat Princeps quando causa belli dubia est, idest quando in vtramque partem rationes sunt probabiles, neque satis constat, vtra pars præferri alteri debeat. Imò quando duo Principes supremi habent eo modo ius probabile vel Dubium, ita vt litem mouere possint, queritur apud quem mouenda sit lis.

Dico secundò, bellum aggressiuum nunquam potest esse iustum nisi sub sit causa quædam legitima, hæc autem est iniuria quædam grauis illata Reipublicæ, vel Principi qui debet esse de illa certus: milites autem & belli duces non tenentur examinare illius iustitiam, sed satis est quod non sint certi de iniustitia.

Necessaria
in causa le-
gitima.

Prima pars exigens ad iustitiam belli causam legitimam, per se nota est, tunc enim sine dubio peccatum est graue contra charitatem & contra iustitiam, quoties multa & magna inferuntur damna Proximo sine causa. Notant autem optimè Doctores fieri aliquando posse vt bellum non sit iniustum, & tamen sit contra charitatem atque adeò illicitum, v.g. si prauideat maxima vel Ecclesiæ vel ipsi Regno damna sequutura ex eo bello, & longè maiora quàm ea commoda quæ bello ipso quaeruntur tunc peccatur contra charitatem tum Ecclesiæ, tum Regno debitam.

Illa debet
esse iniuria
grauis.

Secunda pars explicat quamnam causa esse possit legitima inferendi bellum, nimirum aliqua iniuria quæ per bellum iustè compensanda vel reparanda sit, quia bellum est actus quidam iustitiæ vindicatiuæ, quæ versatur circa punitionem, vel compensationem iniuriarum. *Iusta bella definiri solent* (inquit Augustinus quæst. 10. in librum solue) *quæ vlciscuntur iniurias, si qua gens aut ciuitas &c.* Deinde iniuriam illam oportet esse grauem & damnis belli proportionatam: est enim iniustum grauiam inferre damna ob iniuriam leuem. Quenam verò illæ sint iniuriæ fusiùs explicant Couarr. Castro, Valentia, videntur quæ reuocari posse ad tria capita. Primum est, si Princeps res alterius occupet quas nolit restituere: alterum, si neget communia iura gentium, vt transitum viarum, commune commercium: vltimum, graue damnum honoris aut famæ cuiusmodi

sunt violatio fœderis, defensio improborum & malefactorum fouere subditos rebelles. Præterea iniuria illa esse debet illata Principi vel Reipublicæ, vel certè fœderatis eorum ac amicis, qui habeant ius inferendi bellum: amicus enim est alter ipse. Denique talis debet esse illa iniuria vt non possit reparari aliter quàm illato bello, si enim Princeps qui offendit offerat satisfactionem aliquam condignam, bello non potest iustè prouocari. Imò qui offensus est, satisfactionem exigere prius tenetur, quàm indicat bellum, quia vt rectè dixit Augustinus *pacem voluntas, pacem necessitas.*

Tertia pars est de certitudine morali, quam tenetur Princeps habere de iustitia causæ ob quam bellum suscipit, affirmatur ab omnibus Doctoribus, & videtur euidens, quia in re tanti momenti vbi tanta mala pariuntur vtrique parti, temerarium omnino esset bello aggredi alterum sine titulo vel certo vel admodum probabili, est enim necesse vt Princeps iustitiam belli prius diligenter examinet quàm illud incipiat.

Requirunt
iudiciū pro-
babile.

Quarta, denique pars negat esse opus vt omnes hi, per quos bellum geritur à Principe certi sint de iustitia belli, vel quod illam examinent, satis enim esse quod certi non sint de illius iniustitia. Et quidem quoad milites & alios qui subditi sunt Principis bellum gerentis dubitari nequit, quin illi sequi possint in bello Principem suum, nihil de iustitia illa solliciti. Video tamen esse aliquos qui censeant, quod si posituè illi dubitent, tenentur inquirere: Sed hoc communiter reicitur, militi enim obedienti satis est scire quod Principem habeat iustum, & hac fide obsequi præceptis. De milite non subdito, sententia communior docet illum esse debere certum, de iustitia belli. Sed hoc meritò reiciunt Suarez, Vasquez, Nauarra, Castropalao, quia eadem est ratio militis subditi & alterius non subditi, cum in re quæ præsumitur iusta, nunquam iniustum esse possit alterum iniurare.

Certitudo
de iustitia
belli.

Ad Primam de bello inferendo infidelibus. Respondent communiter Doctores nefas omnino esse solam illam ob causam indicare bellum Principi præcisè quia Christianus non est, quia nunquam esse potest ius belli, vbi non est vlla iniuria. Si ergo non peccauit princeps, nisi quia Ethnicus est, neque impedit prædicari fidem Christianam suis subditis non potest ab extremo Principe bello peti. Aliud verò esset si fidem Christianam impediret prædicari subditis, si renuentes eos ad Idololatriam, aut ad hæresim adigeret, & illi ad fidem capessendam postularent subsidium, tunc enim liceret vim illam iniustam amouere. Hoc sublato nunquam solus titulus infidelitatis esse potest causa sufficiens inferendi bellum Principi non subdito, vt ostendunt Couarr. Valentia, Suarez. Si autem subditi alicuius Regis deficiant à Fide, neque alius coercendi eos suppetat, modus, bello eos potest coercere. Multo autem minus iusta potest esse illa causa quam multi fortasse obtenderunt de bellandi barbaros quod inepti sint ad se ipsos gubernandos.

Ad Secundam de opinione magis probabili, Respondeo ex dictis olim de opinione probabili, quod semper quidem sequi licet opinionem probabilem, sed in negotio tamen de quo agitur distinctione vtrū est: vel enim Princeps iudicium habet probabile, quod suscipere potest bellum, & sic sine peccato illud suscipiet, quia cum conscientia probabili semper licet operari: vel habet iudicium tantum probabile quod ius habeat ad tale regnum, & iudicium habet probabilius quod non habeat tale ius,

ius, sed quod alteri competat, & ita non potest disturbare alterum à possessione regni neque inferre bellum. Ratio est, quia in pari causa, potior est conditio illius qui possidet, & ita ille qui possidet, iniuste disturbaretur à regno, & ita quoad utranque partem defendunt uterque Sanchez, Molina, Castro Palao, Reginaldus quibus quoad primam partem aduersantur Vasquez, Salas, Villalobos, quia putat hinc omnino sequi quod bellum ex utraque parte posset esse iustum etiam materialiter & per se, sed respondeo bellum esse posse iustum ex utraque parte, vel ex ignorantia, vel ex iudicio probabili. Hinc enim non sequitur quod potest circa idem esse duplex ius absolute contrarium, sed tantum ius probabiliter contrarium, & in opinione litigantium, quod nullo modo absurdum est.

Solutio tertia.

Ad tertiam de iure dubio. Respondeo etiam cum distinctione. Primum enim si alter Principum possideat & postea circa illam possessionem oriatur controuersia, tunc si res sit omnino dubia, iniquum esset bello spoliare possessorem, cuius potius est ius, eo ipso quod possidet, sed potest tamen ius suum probare rationibus quas possessor tenetur audire si autem renuat, bello vindicari potest iniuria. Conueniuntque in eo omnes Doctores. Secundum tamen si alter Principum ingressus sit possessionem post exortam controuersiam, vel certe si neuter possessionem sit ingressus, & omnino dubium sit ad quem res pertineat etiam post factam diligentem inquisitionem, tunc necessaria est aliqua compositio vel diuisio rei de qua dubitatur. Ita docent Victoria, Molina, Suarez, Becanus, Valentia, & ratio naturalis sic videtur dictare.

Ad id autem quod ultimo loco quærebatur, de illo apud quem supremi Princeps litem mouere possunt quando habent ius probabile vel dubium, Respondeo cum Suare, Vasque, Molina, rem decidi posse iudicio illorum qui mortuo Principe gubernant regnum de quo litigatur, quod si suspecti illi fuerint alteri parti, eligi de consensu partium debent arbitri, qui litem dirimant: est autem iniquum quod Princeps pro se pronunciet sententiam: vel quod stare possit iudicio iurisperitorum regni sui, qui dicent illum habere ius efficacius ad regnum: in tali enim casu cessabit dubium, & erit maior probabilitas de quo nunc non agitur.

§. III.

De personis que bellum indicere possunt ut illud sit iustum.

Alterum caput ex quo bellum potest esse illicitum est defectus autoritatis in persona illa per quam bellum indicitur, & in personis quæ illud gerunt.

Prima dubitatio de principe qui non est supremus.

Ratio dubitandi primum est, quia sicut Princeps supremus potest indicare bellum, eo quod non possit aliter obtinere suum ius, sic etiam Princeps non supremus, vel respublica superiorem habens, potest indicare bellum propria autoritate, si non possit aliter propulsare iniuriam, ergo non solius est Principis supremi bellum inchoare.

Secunda dubitatio de Clericis.

Secundum videtur quod Clerici qui bello interfunt, & in eo pugnant, nihil agunt illicitum, possunt enim bellum suadere, indicare, ducem aliquem constituere, si sint Principes temporales, ergo possunt etiam bellum gerere.

Tertia de illorum irregularitate.

Tertio, valde dubium est quomodo irregularitatem incurrant Clerici quando pugnant in bello, Præ-

sertim si obtentâ facultate Pontificis bello interfint & occidant.

Dico tertio, neminem iuste posse indicare bellum, nisi fuerit supremus Princeps, qui superiorem in temporalibus non habeat: si verò habeat superiorem, bellum indicare nullo modo potest sine facultate supremi Principis. Clerici autem prohibentur militare solo iure Ecclesiastico grauius prohibente clericis militiam, extra dispensationem Pontificis, vel extremam necessitatem.

Prima pars probata manet ex prima conclusione, si enim bellum aliquando est licitum certe illud à supremis Principibus inchoari potest. Vtrum autem teneatur Princeps abstinere à bello eo quod velit Pontifex totam ad se causam auocare pendet ex alia questione de autoritate Pontificis.

Quod verò Princeps non supremus, vel respublica superiorem habens non possit autoritate propria bellum inchoare fatentur Doctores omnes cum Victoria, Caietano & Suare, quia semper est intrinsece malum autoritate priuata iniurias vicisci, ergo si renuat supremus Princeps nefas est indicare bellum etiam si fiat iniuria illi Principi qui alteri subest. Sicut priuatus homo cui iudex negat reddere ius non potest quidem occultâ compensatione uti, sed non potest apertâ vi ius suum vindicare.

Secunda pars de prohibitione facta clericis per Ecclesiam, habetur expressa in multis Canonibus, C. eos qui 20. quæst. 3. cap. quicumque Clericus 23. quæst. 8. ubi tamen non probentur bellum suadere, ac indicare, neque ducem belli constituere, si sint Principes temporales. Possunt interesse bello ut iuste pugnantibus succurrant in spiritualibus, imò & animant ad pugnam, quia hoc non est pugnare propriis manibus, quod vnus prohibetur: sed essent tamen irregulares, si ad aliquem in particulari occidendum milites impellerent.

Hoc cum certum sit de clericis illis qui ordines habent maiores, dubitatur tamen vtrum extendatur etiam ad clericos ordinum minorum. Verius tamen videtur illud non extendi, præsertim si non sint beneficiati, neque gestent habitum, si verò habent vtrunque crediderim illos adsumum peccare venialiter, cum Lorca, Turriano, Hurtado.

Tertia pars asserit prohibitionem hanc bellandi clericis factam nec esse iuris naturalis, neque diuini, sed Ecclesiastici tantum, doceturque à Molina, Banne, Suare aliisque communius contra Valentiam & Adrianum, quia Pontifex in iure naturali dispensare non potest, & tamen potest dispensare cum Clerico ut possit bellum gerere: possunt clerici quando illud ad defensionem patriæ aut vitæ necessarium est, vel ad obtinendam aliquam victoriam magni momenti, quibus in casibus non est necessaria Papæ dispensatio.

Ad primam & secundam Responsio patet ex dictis prima, & secunda parte conclusionis.

Ad tertiam de irregularitate Clericorum qui propria manu pugnant. Respondeo certum omnino esse Clericum illum esse irregularem qui pugnat in bello iusto, & propria manu aliquem occidit si absque dispensatione Pontificis, vel vna ex tribus causis quas enumerabam id faciat. Si autem obtentâ Pontificis potestate vel in casibus illis adductis bello interfint, & interficiat, Video multos esse qui dicant illum adhuc esse irregularem, sic enim censent Nauarrus, Caietanus & Bannes: Sed contrarium tamen probabilius omnino asserit Syluester, Paludanus, Castro, Suarez, Valentia, quia non incurritur irregularitas nisi in casibus qui sunt in iure expressi: ratione autem homi-

Conclusio tertia.

Supremus princeps potest bellum indicare.

Princeps non supremus non potest.

Prohibitio facta Clericis.

Prohibitio iuris est ecclesiastici.

Solutio tertiae dubit.

homicidij non sunt irregulares nisi qui occidunt iniuste, vel qui licite quidem occidunt sed tanquam ministri publici iustitiae: Clericus vero qui cum legitima causa bello interest, & in eo pugnat, neque illicitè occidit, neque ut minister publicus iustitiae, ideo non incurrit irregularitatem.

§. IV.

Modus quo geri debet bellum, ut sit iustum.

Vltimum hoc caput de modo quo gerendum est bellum, multiplicem controuersiam continet circa ea quae fieri possunt & debent, initio belli, durante bello, & post partam victoriam in hoc enim triplici tempore, quaedam spectant ad supremum Principem à quo bellum indicitur, quaedam ad medios belli Duces, quaedam ad milites, possunt autem constare ferè omnia ex dictis. v. g. primò quod Princeps antequam bellum inchoet teneatur omnia tentare ut accipiat condignam satisfactionem offensae, atque illa obtenta cessare à bello, alioqui bellum esse iniustum satis constat ex priori puncto de legitima causa belli. Secundò, quod toto belli tempore ante partam victoriam possit tum ipse tum milites inferre hostibus omnia damna, quae videntur esse satis ad obtinendam satisfactionem vel victoriam modò non sint intrinsecè mala, sicque posse milites praedari, sed ita tamen ut illae praedationes non se extendant ultra licentiam Principis vel expressam, vel rationabiliter praesumptam. Tertiò, quod parta victorià victori licet omnia illa damna victis inferre quae satis esse poterunt ad iustam vindictam ac compensationem omnium damnorum, & ad pacem firmandam. Ita vniuersum statuunt Doctores ex quibus non est difficile statuere, quid necesse sit feruari tum in conflictu, tum post partam victoriam, tum circa nocentes, eos videlicet omnes qui possunt arma ferre in republica hostili: tum circa innocentes eos nimirum qui arma non possunt capere ut Clerici, mulieres, & pueri: quomodo videlicet illi omnes possint occidi, inseruitutem redigi, bonis spoliari.

Occisio nocentium & innocentium. Dico quartò, licetè omnino quolibet nocentes in conflictu publico, posse occidi, post conflictum autem posse aliquos eorum in poenam occidi, tam multos autem occidere inhumanum omnino esse ac illicitum. Innocentes autem tum in conflictu tum post illum, nunquam omnino licitum esse directè interficere, licet autem eos indirectè interficere ac per accidens. Ita tradunt Syluester, Victoria, Valentia, & ex dictis videtur esse manifestum.

Hostium captiuitas. Praeterea iuste omnino ac licetè posse hostes omnes bello captos, siue sint nocentes retineri à victoribus, fierique iure gentium illorum seruos, ac mancipia si sint inhædes. Inter Christianos autem iure gentium receptum esse ut non fiant mancipia illi fideles qui capti sunt in bello, sed tantum ut honestè apud illos detineantur, donec se iusto pretio redemerint, quod privilegium ad Apostatas non extenditur, sed ad haereticos tamen extenditur ex consuetudine. Ita censent Doctores omnes citati.

Spolia ex hostibus. Denique bona qualibet mobilia capta ex hostibus tum nocentibus, tum innocentibus fieri capiuntur propria, siue Ducum, siue militum, qui ea possunt retinere absque alia vlla facultate, ne-

Tom. I.

que nunc consuetudine receptum esse ut inter victores diuidantur: bona verò immobilia solius fieri Principis bellum indicentis. Ita ferunt leges ciuiles, quas dabant Couarr. & Syluester. Supererat dicere aliquid de insidiis quas constat esse non solum licitas, sed laudabiles. De fide hostibus seruanda, quam certum est frangendam non esse nisi eam prior hostis frigerit. Demum de non aduocandis in auxilium infidelibus, quorum tamen opem constat non magis posse damnari, quam vltum fratrum in perniciem hostium.

Insidiarum, fides seruanda.

SECTIO III.

De duello prout est contrarium paci Charitatis.

Bello de quo haecenus dixi suppar est duellum, quod est paucorum ac ferè duorum bellum, sunt autem de illo scienda quatuor, primò, quid & quodplex illud sit, & quos ob fines fiat, secundò, quomodo licitum illud sit quando sit ad depellendam iniuriam nondum illatam, tertio, quomodo sit licitum quando sit ad vlticendam iniuriam illatam, quartò, quanam illius poenae.

§. I.

Quid & quodplex sit duellum, & quos ob fines fiat.

Certum est primò, duellum rectè definiri, pugnam corporalem deliberatam quae fit inter paucos, vel ad purgationem criminis, vel ad consequendam gloriam, vel ad exaggerationem odij. Ad duellum videlicet tria solent exigi, primò ut sit pugna facta cum armis quibus mors possit inferri, alioqui contentio erit aut rixa, non autem duellum. secundò esse deliberata ex vtraque parte, ita ut ex pacto, & consilio praemeditato ineatur pugna, qui enim subito & sine praui illa deliberatione pugnant non sunt duellantes, nec eorum poenis subiiciuntur, sine hac itaque mutua conuentione non est duellum: Denique requiritur loci designatio in quem ambo conueniant, & in eo pugnent: si enim de loco non conuenerint sed facti casu obuij pugnare incipiant, tunc non est duellum, quod vtrinque debet esse praemeditatum, tum quoad pugnam, tum quoad locum.

Definitio duelli.

Certum est secundò, duellum rectè diuidi in illud quod sit autoritate publicà, & illud quod sit autoritate priuata. Illud dicitur autoritate publica fieri, quod à Principe vel permittitur, vel praecipitur ad terminandum graue aliquod bellum aut ad eruendam veritatem, qualis est purgatio criminis alicuius obsecuti, hoc erat olim duellum solemne, circa quod plures erant decretae leges. Autoritate priuata dicitur suscipi duellum quod absque Principis mandato, aut permissione initur à priuatis hominibus, de quo ferè solo hic est controuersia.

Varij fines.

Certum est tertio, quatuor esse potissimum fines propter quos duellum autoritate tum priuata, tum publicà initur. Primus est, dirimendum bellum, cum scilicet inter Duces exercitus conuenit ut vnus aut plures ex vtraque parte inuicem pugnent, & ab ea parte stet integra victoria, cuius milites singulari eo bello vicerint. Alter finis est depulsio iniuriae nondum illata sed inferenda v. g. cum ad inueniendam veritatem criminis obiecti, reo neganti, duellum offertur aduersus accusatorem: & ita

○○○○

de

de aliis iniuriis quæ depelli possunt oblatio duello. Tertius est reparatio honoris, & ultio iniuriæ iam illatæ, cum scilicet aliquis re quapiam offensus ab altero ipsum prouocat incertum aliquem locum, ut ibi alterius sanguine diluatur probum.

Primum illud duelli genus in quo totus belli exitus ad paucorum certamen reuocatur, sine dubio licitum esse asserunt Theologi communiter cum Caietano, Syluestro, Valentia, Serario in *l. 17. l. 1. Regum*, Sanchez *l. 1. moralium c. 13. n. 13*. Suare *disp. 13. de charitate sect. ultima*: Et facile probatur, quia duellum esse non potest iniustum, quod est pars belli iusti, est autem pars iusti belli, si eo modo ineatur. Et sanè huiusmodi duella sæpè laudata sunt in *historiis* v. g. Venceslai Bohemæ Regis qui ut parceretur innocentium sanguini, duello litem decedit ipse cum Principe inuasore partis Hungariæ, ut narrat Aeneas Syluius *c. 15*. Cuiusmodi regis Longobardorum qui perfidum ducem Abachim vocauit ad Monomachiam, ut refert Baronius anno Christi 691. De altero illo duelli genere, quod quarto loco enumerabam, fieri ad solam ostentationem virium & peritiæ in armis tractandis, nihil attinet dicere cum illa sit res aperte mala, & magnum stultitiæ indicium. His igitur duobus omnis generibus duelli, secundum & tertium grauem habent controuersiam.

S. II.

An & quomodo duellum esse possit licitum ad depulsionem iniuriæ nondum illatæ.

Triplex controuersia.

Tripliciter mouere me potest iniuria, quæ mihi ab alioquo inferitur, ad offerendum vel ad acceptandum duellum. Primum si criminis alicuius obsecuti peragar reus apud Principem, qui mihi offerat aut permittat duellum aduersus actorem, eo fine, ut qui vicerit innocens & purgatus habeatur: sic enim sæpè tulit receptissima inter omnes gentes consuetudo, de qua plura dabitur Postseuimus in *Dialogo de honore*, Delrio *l. 4. cap. 4. quest. 4. sect. 4*. Secundò, si litem mihi aliquis apud iudicem intenet ob quam impossibile mihi sit vitare mortem, infamiam, iacturam bonorum nisi accusatorem iniquum vel prouocem ad duellum, vel oblatum ab eo acceptem. Tertio, si quis per se ipsum auferat mihi actum vitam, bona, honorem. De tribus illis casibus grauis difficultas est, quomodo duellum possit esse licitum.

Prima dubitatio de purgatione innocentia.

Ratio enim dubitandi primò est, quia negari saltem non potest, quin acceptare duellum posset innocens, si damnaretur ab iniquo iudice, ut vel in duello pugnaret cum aliquo a quo non est accusatus ut se purgaret ab obsecuto crimine, vel mortem subiret, ergo huiusmodi duellum probandæ innocentia causa, non est semper illicitum. Probatur antecedens, quia tunc innocens habet verum ius ut conetur euadere mortem aduersus iniustam iudicis sententiam, etiam cum detrimento tertij, quo tunc iudex utitur tanquam instrumento, plus enim tenetur diligere se ipsum quam Proximum illum: erit ergo duellum illud potius defensio, atque adeò illud esse licitum, censent Angelus, Toletus, Valentia, Becanus, & alij adducti à Sanchez *l. 2. moralium c. 39. n. 4*.

Secunda de iniusto calumniatore.

Secundò, videtur quod aduersus iniustum calumniatorem priuata autoritate licet prouocare aut acceptare duellum, si enim duellum illud sit pura defensio vitæ, fortunarum & honoris contra

iniustum inuasorem, certè videtur quod iuste suscipi potest, licet enim unicuique uti iusta defensione cum moderamine inculpatæ tutelæ: sed illud duellum quod reus aduersus iniustum actorem suscipit nondum finita sed adhuc pendente lite, non est aliud quam defensio, nam tunc accusator est inuasor iniustus, tam enim inuadit quam qui proprio gladio ferit, quemadmodum si scires conductos esse ab aliquo assassinos, & datam illis pecuniam ad te occidendum, posses illum occidere, vel etiam duello prouocare constitutus in extrema necessitate aut moriendi, aut pugnandi.

Tertio, exigit ordo charitatis ut bona superioris ordinis præferantur bonis ordinis inferioris, sed vitata est bonum nobilior bonis temporalibus, ergo ad conseruanda bona temporalia non possum exponere me periculo mortis: Deinde vel vides te fortiorē esse iniusto inuasore, & sic sine duello illum potes occidere, vel vides te infirmiorē, & sic mortem certam præfers iacturæ bonorum, quod est illicitum.

Dico primò, duellum quod suscipitur ad indagandam veritatem alicuius criminis, aut alterius cuiuscunque iuris semper illicitum est quacunque fiat autoritate. Sic asserunt Theologi omnes cum S. Thoma *quest. 95. art. 8*. & aperte habetur ex pluribus capitibus iuris v. g. ex *capite Monomachiam 2. q. 5. cap. significantibus*, de purgatione vulgari. Sic enim appellabatur duellum illud susceptum ad probandam suam innocentiam.

De duello ad probandam innocentiam.

Ratio est, quia illa erat vera superstitio in qua tentabatur Deus. Deinde assumebatur medium intrinsecè malum ad finem ad quem erat inutile, quod est illicitum, sæpius enim qui iustam tuentur causam in bello possunt occumbere.

Dico secundò, nunquam priuata licet autoritate duellum suscipere contra calumniatorem iniustum, qui coram iudice me accusat, etiam si duellum esset tunc medium vnicui ad conseruandam vitam, aut honorem, aut bona: sed est probabilis quod autoritate publica id licet.

De duello contra iniustum calumniatorem.

Prima pars docetur à Suare *disp. 13. de charitate sect. ultima*, Hostiensis, Alano, Syluestro, Soto contrarium autem asserunt Nauarrus in *manuali c. 11. n. 39*. Thomas Sanchez *l. 2. cap. 39. num. 4*. Molina *tom. 4. d. 17. Toletus l. 5. summa c. 6. num. 32*. Nauarra *l. 2. de restitut. cap. 3*. Valentia *quest. 17. pag. 1*. Becanus, Filliucius, Bonacina, Hurtadus.

Autoritate priuata non licet.

Ratio tamen optima meo iudicio est, quia si reus iniuste accusatus posset autoritate priuata duello aggredi accusatorem, posset etiam illum occidere occultè, nulla enim ratio probare potest nunc esse licitum, quæ non probet licitum etiam esse aliud: si enim titulo defensionis pugnare tunc possum, possum etiam eodem titulo inuasorem necare. Consequens autem illud falsum omnino est, & reiiciendum ut ostendebam in Tractatu de Iustitia, propter perturbationem scilicet maximam & perpetuas cedes, quæ eo semel admissis exorirentur. Imò addo cum Nauarra, & Sanchez quod si fas esset homini reo acceptare duellum, aut offerre accusatori, multo magis deberet occultè illum occidere si posset, quia sine necessitate nemo potest exponere se periculo mortis.

Secunda pars asserit fas esse innocenti qui falsi criminis accusatur contra iniustum actorem duellum suscipere publica permissum aut oblatum autoritate, suæ finitæ pendente adhuc lite. Sic enim asserunt omnes quos adducebam contra priorem partem

Autoritate publica licet.

partem assertionis, & præterea Caietanus q. 95. art. 8. & in summa verbo duellum, de Lugo de homicidio n. 173.

Ratio est, quia iuste quilibet autoritate publica crimen punire potest quod certum esse cognoscitur: sed innocens iniuste accusatus certo cognoscitur crimen iniusti accusatoris, ergo iuste potest autoritate publica illud punire conando interficere actorem, & usurpando tunc quodammodo tortoris munus: unde ille tunc non peccat contra charitatem Proximi, quem ut reum punit, neque contra propriam charitatem, quia ut certam vitet mortem exponit se periculo incertæ mortis, quod est illicitum, unde Corruit argumentum Sanchez, quia, inquit, defensio licita est sine licentia Principis, hoc enim fateor, quia hoc vindicta est non defensio, si enim iam accusauit, peccauit, & si accusat actu tunc etiam peccat & meretur poenam.

Instantia.

Dices cum Suare, iudex concedere non potest illam facultatem, vel enim certus est de peccato accusatoris, & sic accusatum exponere non potest periculo mortis, vel est certus de peccato accusati, & sic male accusatorem exponit periculo, vel de utroque & sic neutrum punire potest.

Respondeo concedendo quod iudex facultatem illam concedendo peccat, sed ego tamen qui meam cognosco innocentiam facultate illa male concessa non male vtor, quia ius habeo puniendi eum, quem ad id damnat iudex.

Dico tertio, licitum omnino esse duellum cum eo qui mortem inferre nititur: pro defensione autem fortunarum probabilius est, quod idem etiam licet, si graue sit damnum quod aliquis patitur iniuste.

Prima pars communis est inter omnes, quia iniustum vitæ inualorem licet cuiuslibet occidere, & aliunde ad vitandam certam mortem, licet exponere se periculo incertæ mortis. Sed notant tamen Doctores quod aggressorem illum iniustum potes interficere, teneris illum potius occidere quam periculo te illi exponere per duellum, cum enim possis certo mortem vitare, nefas est exponere te periculo incertæ mortis.

Secunda pars de fortunarum defensione videtur difficilior, negant eam Abulenſis, Suarez, Filliucius, Aragonius, Becanus, quia ordo charitatis exigit ut maiora & superiora bona præferantur bonis inferioribus, sicut ergo non licet vnquam vitam temporalem æternæ salutis præferre, sic nunquam licet temporalia fortunæ bona præferre vitæ, ergo ille qui exponit se periculo mortis ut bona tueatur temporalia, facit contra ordinem charitatis. Sed melius tamen affirmant id esse licitum Caietanus, Bannes, Bonacina, Sanchez, Hurtadus Ratio est, quia licet cæteris paribus, ordo charitatis exigit, ut temporalem vitam, præferam bonis fortunæ, non exigit tamen ut cum summo meo incommodo redundante in ipsam vitam, tanti eam æstimem, ut illam præferam bonis quorum amissione illa futura sit valde incommoda, ut etiam constat ex his quæ dici vulgò solent de obligatione conseruandi vitam propriam. Si enim v.g. potio mihi amarissima sit haurienda ut mortem euitem, possunt subire potius mortem: similiter ergo si latro notabilem mihi summam velit eripere, fas mihi est prohibere contemptam etiam vitæ. Neque par est ratio de salute æterna, cuius iactura cum sit summum malum, nullum est incommodum temporale, quod non teneat subire ad illam vitandam, vitam verò temporalem negligere possum in multis casibus. Reliqua de ordine charitatis quæ opponebantur statim soluentur.

Tom. I.

Ad primam Respondeo duellum illud in quo innocens pugnaret cum alio à quo non esset accusatus, non fieri ab innocente ad probandam innocentiam, sed ad defendendam vitam: conclusio autem reprobatur duellum illud, quod fit ad probandam innocentiam. Sed adhuc tamen probabilius est, illud in eo casu esse planè illicitum, ut rectè docent Syluester, Hostiensis, Rosella, Henricus, & Suarez. Ratio est, quia innocens ille patitur iniuriam à iudice non autem ab illo tertio quem suppono esse innocentem, neque potest illum vitæ priuare. Neque obstat quod ille tunc sit instrumentum iudicis, non enim propterea nocens & morte dignus: si autem ambo essent nocentes, & morte digni, præcipere posset iudex illud duellum ut experiretur illorum vires, tunc enim alter alterius esset tortor, quod non est illicitum.

Ad secundam Respondeo neminem ut posse defensione per medium aliquod ex quo maiora in rempublicam mala exorirentur, huiusmodi verò essent duellum, occulta cædes &c.

Ad tertiam Respondeo distinguendo illam maiorem, ordo charitatis exigit ut bona superioris ordinis præferantur bonis ordinis inferioris, si præferri possint sine maximo incommodo bonorum superioris ordinis concedo, si non possint seruari, nego: v.g. si rapiuntur mihi facultates, erit mihi deinceps agenda vita in summis angustiis & merore, certè possum præferre minora bona, quæ faciunt ad vitam commodè agendam: si verò bona quæ rapiuntur essent huiusmodi ut ablatis illis vitam adhuc sine incommodis acturus essem, fateor quod duellum mihi tunc esset illicitum ut rectè probat argumentum. Denique si videas te aduersario illo esse superiorem, non potes cum illo pugnare sed occidere potes ad tui defensionem nimialis crumenam dimittere, si vides te infirmiore aut æqualem, potes tamen pugnare, quia defendere illa bona tibi licet, cum periculo vitæ, modò tamen illud non sit omnino certum.

§. III.

Utrum ad ultionem iniuriæ iam illatæ duellum sit licitum.

Quæ dicta sunt hæcenus de duello ad repellendam iniuriam inferendam, vel etiam præsentem, vix habent difficultatem. De illo verò duello quod suscipitur ad iniuriam vltiscendam, quæ illata iam est, maxima est & scitu dignissima difficultas utrum videlicet semper intrinsecè malum sit & illicitum viro nobili qui graui est affectus iniuriæ prouocare ad duellum, eum, à quo sit offensus, vel etiam ei qui ab altero prouocatur semper illicitum sic acceptare.

Ratio enim dubitandi primò est, pro illo qui graui est affectus iniuriæ, v.g. fuste percussus, aut alapà, nam ille vel tenetur esse infamis inter homines, vel potest eum à quo est offensus prouocare ad duellum, certum enim est quod carendum illi deinceps est publico, quod latendum, & ab omni hominum consorcio fugiendum, si vel cogitet prouocare ad iudicem, vel abstinere à prouocatione duelli, quæ vna via est ad honorem non solum recuperandum sed etiam defendendum. Sed ille qui tam graui est affectus iniuriæ, non tenetur ita miserè viuere ac in sordibus delitescere, ergo prouocare potest ad duellum. Confirmatur

Quia

Prima dubitatio.

quia saltem illa aduersario dicere potest à quo tantà est affectus iniurià, exhibe mihi modo satisfactionem, quæ si denegetur noua iniuria inferitur, quam ut repellat, licet illi stricto gladio petere aduersarium, vel etiam prouocare ad duellum, non in vindictam iniuriæ prioris, sed in defensionem nouæ.

Secunda dubitatio.

Secundò, ille, nullo modo peccat qui utitur iustà defensione aduersus eum qui honorē eius inuadit iniuste, licet enim ut dictū est pro defensione vitæ ac facultatum aggressorem occidere, vel duello certare cum illo. Sed acceptatio duelli oblata est defensio honoris non autem vindicta. Nam ille actus est defensio honoris per quem repellitur infamia inferenda, sed acceptatio duelli actus est per quem repellitur infamia subeunda nisi acceptetur, ergo acceptatio duelli est defensio, non vindicta, qui enim prouocatur ad duellum nihil habet quod vindicet, sed tantum quod repellat infamiam maximam, ludibria, fannas. Neque satis est dicere stultorum iudicia hæc esse, aliter autem existimare sapientes; nam hæc est inter omnes nobiles communis opinio, hæc virorum etiam principum sententia, ut quicumque vel prouocatus recusat duellum, vel offensus non prouocauerit, ille nullus deinceps homo sit unde illud tantum est ac tale dedecus ut pluri illud astiment nobiles, quam amissionem bonorum omnium & ipsam etiam mortem. Confirmatur, quia si media in sylua pecuniam mihi aliquis auferre tentaret, vel offerret duellum, acceptarià me posset duellum, vel etiam Offerre illud ego possem: sed qui ad duellum me prouocat auferre mihi vult honorem, quo deinceps omni sum cariturus, ergo acceptare possum duellum perfectum cum multi sæpè principes priuent officiis in bello eos, qui recusant duella, onus igitur illud viro nobili est intolerabile.

Tertia dubitatio.

Tertiò, cum quis te iniuste inuadit etiam si fugere commodè possis, non teneris tamen, sed occidere illum potes, veletiam duellum suscipere ad vitandam infamiam fugæ, ergo similiter prouocatore licebit occidere in duello, cum ex recalcatione duelli non minor oriatur apud homines infamia quam ex fuga. Si enim ad vitandam infamiam possum resistere, possum etiam acceptare duellum: videtur enim par esse ratio.

Confirmatur, quia, neque prohibet lex iustitiæ prouocationem aut acceptationē quia utor defensione: neque lex charitatis Proximi qui voluntariē in eas me coniecit angustias. Lex verò Ecclesiastica non videtur obligare me posse cum tanto incommodo, quod est quamplurimis intolerabilius ipsa morte imò concilium Tridentinum sola videtur prohibere solemnia duella quæ fiebant ad criminum purgationem.

Prima conclusio contra acceptationem duelli.

Dicendum tamen primò est, acceptationem duelli ad repellendam infamiam, & notam ignamiæ semper esse illicitam, & ita intrinsecè malam ut in nullo vniquam casu possit esse licita. Ita docent omnes Theologi vnà voce, nam quamuis referat aliquos Bannes 22. quæst. 64. art. 7. dubio 3. contrarium sensisse, ignoti tamen illi, & prorsus ignari sunt, quos alij omnes vulgò deferunt, ut ostendunt Sanchez c. illo 39. sæpè citato, Scortia in selectas constitutiones Pontificum theoremate 391. Molina disput. 17. citata, Layman lib. 3. tract. 3. parte 3. c. 3.

Leges civiles.

Primò enim huiusmodi duella ius civile damnat, legesque omnes Christianorum principum, nam in Gallia, Hispania, Italia, furor hic duellantium multis coercetur pœnis. Poruit autem respublica iustissimè hoc vetare, propter grauiam incommoda quæ in rempublicam ex his duellis redundant, interitus ani-

marum, desolationis familiarum, & aliorum huiusmodi malorum quæ redundant ex huiusmodi cædibus. Vnde quamuis iure naturali non prohiberetur duella, respublica tamen & Ecclesia potuissent prohibere, quia bonum commune praualeere semper debet bono particulari.

Secundò damnat hunc furorem ius Canonicum in cap. Monomachiam secunda quæst. 4. & titulo 3. de Clericis pugnantis, & titulo 14. de purgatione vulgari accedunt decreta Conciliorum, Valentini sub Lothario c. 12. Lateranensis c. 1. de torneamentis, sed maxime Tridentini sess. 23. c. 19. de reformatione, ubi omni genere pœnarum prohibet duella, excommunicando pugnantes, spectatores, adiutores, instigatores, priuando beneficiis, sepulturâ Ecclesiasticâ, & pluribus aliis pœnis mulcendo. Præterea Pontifices pluribus datis Bullis eundem comprimunt furorem, Iulius II. Leo X. Iulius III. Pius IV. Quia verò & Concilia & Pontifices videbantur loqui de solemnibus tantum duellis, quoniam priuata hæc Laniena vix in vsu erat propterea Gregorius XIII. & Clemens VIII. constitutionem illam Concilij omnēque illius pœnas ad duella etiam priuata extendērunt, excommunicatione, suspensione, priuatione bonorum, famæ, sepulturæ, in eos lata qui huiusmodi duella susceperunt, promouissent, spectassent.

Tertiò, ius etiam naturale damnat hæc duella, Ratio naturalis, quod, probatur, quia iure naturali prohibemur occidere alium, & nos ipsos exponere periculis mortis quoties illud non est necessarium ad defensionem vitæ facultatum aut honoris, sed acceptatio duelli non est necessarium medium ad defensionem honoris, non tantum veri apud homines sapientes, sed etiam vani apud stultam multitudinem, cuius tamen existimatio nihili omnino faciendū est, & ad cuius conseruationem non liceret pugnare, ergo huiusmodi acceptatio duelli repugnat iuri naturali. Probatur minor Clarissimè, si enim apud imperitum etiam vulgus constare possit quod oblata duelli recusatio non sit nota timiditatis, certè non amittitur vanus ille honor etiam apud imperitum vulgus, sed constare potest quod illa non sit nota timiditatis. Primò enim si prouocanti affirmes te solo Dei timore ductum nolle ad conditum locum proficisci, sed paratum tamen te vbique ac semper futurum ad tuendum armis honorem tuum egressurum te quotidie per urbem, & rura, expectaturum aduersarium si aggrediatur quam parum verearis illius arma. Hic profecto nulla est etiam minima vmbra timiditatis.

Dicendum est secundò, esse ita illicitam prouocationem ad duellum, ad infamiam repellendam iniuriæ iam acceptæ, ut illa in nullo prorsus casu possit esse licita. Ita etiam omnes tam Theologi tūm Canonistæ vnanimiter damnantes peccati grauis prouocationem duelli.

Primò enim damnant eam leges tūm civiles, tūm canonice quas suprà retuli, omnia Conciliorum decreta, omnes Pontificum bullæ quod sanè homini Christiano plusquam sufficiens ratio est ad eam omnem stultitiam proscrībendam.

Secundò ratio solida est, quia vindicare auctoritate priuata iniuriam intrinsecè malum est & illicitum, sed qui accepta iniuriā prouocat aduersarium ad duellum vlciscitur iniuriam auctoritate priuatâ, ergo illud intrinsecè malum est: probatur minor, nā si accepta alapâ prouoces percussorem tunc non impedis ne inferatur iniuria, nam illa integrè iam illata est, ergo illa non est defensus sed vindicta. Neque dicas sequi ergo, quod si princeps permitteret tibi ut prouocares tunc duellum non esset peccatum.

Nego

Nego enim hoc sequi quia etiam princeps honestate non potest vindictam, neque permittere ut te ipsum innocentem exponas moris periculo.

Altera ratio.

Tertio, duellum huiusmodi non solum est intrinsecè malum, sed etiam medium inutile ad recuperationem honoris deperditi, ergo illud in nullo casu admitti potest: probatur antecedens, nam si Petrus Paulo dicat mentiris, non restituitur honori Paulo, nisi constet quod ille non sit mentitus: sed quantumvis Petrum ad certamen prouocet & cum illo pugnet non constabit quod Paulus non sit mentitus, ergo duellum erit Paulo medium inutile ad recuperandum honorem amissum, si enim pugnet, constabit illum esse peritum militem, non constabit illum esse veracem, erit ergo duellum vindicta, non autem vel defensio, vel honoris reparatio.

Spernendus est sæculi honor viro Christiano.

Quarto, vix fieri potest ut duellum sit etiam medium necessarium ad tuendum honorem illum bonum & imaginarium, qui enim offenditur & ipso tempore quo iniuriam accipit potest illam repellere, aggressorem etiam occidendo. Addo autem, quod in hac materia valde obseruandum est aduersus blandos aliquos vitorum fautores, quod licet eo nomine apud viros insipientes malè auditurus esses, spernendum esse nihilominus hoc iudicium, neque propter illud committendam esse rem damnatam ab omnibus iuribus ciuilibus, canonicis, & naturali quis? videlicet dicat scortari licere a lasciuiare, inebriari, comessari, quia ridebunt aliqui homines impij tuam modestiam ac timorem Dei: quis enim lusco non ridet temperantem, aut quis asserat negari posse Christianam fidem, quia eam Ethnici & Turcæ derident. Igitur Christiano cuiuslibet fixum illud esse debet & ratum, quod Christum omnibus præferat, fallacia regmina inquit August. l. 3. Ciuit. c. 14. *auferantur à rebus ut syncero inspiciantur examine, nemo mihi dicat, magnus ille atque ille, quia cum illo & illo pugnavit, & vicit: pugnant enim gladiatores, vincunt & ipsi, habet præmia laudis illa crudelitas, sed puto satius cuiuslibet inertia potius penas luerè, quam illorum armorum gloriam querere.*

Recentiori limitatio.

Hoc autem ita vniuersaliter verum est ut nullo modo probabile existimem esse hanc restrictionem à quibusdā recentioribus approbatam ex Doctrina Nauarri c. 13, *summa* n. 3. quod si eo loco res sita sit ut miles in exercitu, vir equestris in Aula regia officio, dignitate, favore Ducis aut Principis, ob ignauia suspensionem debeat excidere nisi listat se identidem prouocanti, tunc audere se dammare illum qui merè defensionis gratia duellum suscepit.

Reiicitur.

Hoc, inquam, periculosum videtur, & omnino reiiciendum, quia si ex nequitia Ducis aut Principis excideret aliquis de gradu honoris, nunquam tamen res intrinsecè mala fieri potest licita propter imprudentium hominum nequitiam. Imò esto verum sit, quod duellum sit licitum quando suscipitur aduersus eum qui iniuste mihi magistratum aut officium aut fortunas eripit, est tamen illicitum aduersus illum qui dat mihi causam duelli, quod si non acceptem alter me priuaturus est magistratu.

Solutio prima dubitationis.

Ad primam, respondeo primò quidem quod si reuera esset necesse viro illi nobili post acceptam iniuriam miserè viuere, deberet tamen falsam illam infamiam potius subire, quam committere rem intrinsecè malam, sicut Martyrium potius subire teneretur quam negare fidem. Deinde facis ostendisse videor quod ille dum accepit contumeliam, potuit iniuriam repellere. Ad confirmationem esse profusum illicitum & qui offensus est petere satisfactionem, ac statim offerre duellum si ea denegetur, quia nemi-

ni autoritate priuata satisfactionem exigere licet, nec per se ipsum suscipere: in hoc autem casu tu ipse tibi postulas satisfieri quod est illicitum, & merus furor amatorum sæculi, hostium Christi.

Instantia.

Instantia, duellum autoritate publicè licitè posse suscipi contra calumniatorem qui vult eripere mihi vitam, fortunas, & honores, ergo eadem etiam principis autoritate suscipi potest duellum ab eo qui me percussit, cuius ergo tunc crimen puniam, ut Regis minister.

Præcluditur.

Respondeo esse disparitatem, quia malum illud quod infert mihi calumniator est tantum in fieri non autem in facto esse, unde ut illud propulsem exponere me possum periculo mortis: damnum autem illud quod intulit ille à quo percussus sum est præteritum, unde illud vitare non possum subeundo mortem cuius exponam me periculo per duellum.

Solutio secunda dubitationis.

Ad secundam, respondeo primò quidem distinguendo illam maiorem, ille non peccat qui iusta defensione vitatur aduersus eum qui eripit honorem, si defensio illa sit medium vnicè necessarium ad tuendum honorem & repellendam infamiam, concedo: si non fuerit medium vnicè necessarium, nego: satis autem ostensum est, quod duellum non est medium vnicè necessarium ad tuendum honorem illius qui prouocatur ad duellum, ergo illud non potest licitè acceptari ad vitandam infamiam quæ aliter vitari potest. Deinde aliter etiam maior illa potest distinguui, ille non peccat qui defensione vitatur aduersus eum qui eripit honorem, si honor tunc actu eripitur per iniuriam præsentem, concedo: si eripatur per iniuriam præteritam nego: tunc quando duellum suscipitur, non actu eripitur tibi honor per iniuriam præsentem sed creptus iam est, unde illa non erit iusta defensio, sed vindicta: unde ad confirmationem valet disparitas illa duplex, cum enim latro media in Sylua eripere tibi vult crumenam, tunc duellum est medium necessarium ad seruandam crumenam, & tunc quando pugnas actu tibi hæc iniuria infertur, unde disparitas euident est. Vix autem inter Christianos contingit ut propter duellum recusatum aliquis priuetur officiis, & si contingeret, genus illud esset Martyrij alacriter subeundum viro cœlum desideranti, & credenti Christum.

Solutio tertia dubitationis.

Ad tertiam, respondeo primò quidem cum de Lugo esse disparitatem inter fugam & acceptationem duelli, quia ille qui non fugit verè prouocatur ab eo qui vult ipsum occidere, atque se ipsum tantum defendit, & nullum medium habet infamiam vitandi præter pugnam. At verò qui acceptat duellum nullam præsentem vitæ defensione vitatur, quia nemo illum inuadit non ergo pugnat ut vitam tueatur, sed ut vires & peritiam ostentet quod intrinsecè malum est. Video tamen dici posse quod ille qui prouocat ad duellum, etiam si non inuadat vitam, honorem tamen inuadit, quem vult eripere atque ita eum qui acceptat duellum, uti defensione. Unde respondeo secundò, eum qui acceptat duellum ad quod prouocatur habere aliud medium ad vitandam infamiam ut ostensum est, illum verò qui non fugit uti defensione omnino necessaria vitæ ac honoris.

Unde neque verum est, quod ait Hurtadus disp. 170. §. 106. quod prouocatus fortassè potest ire ad locum condictum cum voluntate pugnandi solum conditionata. Verum hoc meritò improbant alij communiter cum Diana *parte 5. Tract. 14. resolut. 99.* quia videlicet primò sic possent eludi leges omnes tum Ecclesiasticæ tum ciuiles prohibentes duella, sic etiam eluderentur pœnæ omnes infligæ duellantibus.

bus. Deinde scandalum magnum esset illis omnibus qui viderent euntem ad bonum illum, & aduersario etiam prouocatori cui occasionem daret ruinæ. Tertio est ea acceptatio rei intrinsecè malæ, quæ semper mala est & illicita.

Ad confirmationem satis ex dictis liquet, quomodo acceptatio duelli repugnet iustitiæ in Deum & proximum, charitati etiam alienæ ac propriæ, obedientiæ quæ debetur Ecclesiæ, Principibus, & demùm violet iura omnia positiua diuina & humana, & ius ipsum naturæ.

§. IV.

Quenam sint pœna duellantium.

Pœnae anti-
qui iuris.

Non ago de antiquo illo iure, quod præcessit tempora concilij Tridentini, nam ex C. monomachiam *de clericis duellantibus* solum constat quod clericus committens duellum suspensus erat non ipso facto, sed post iudicis sententiam, vt rectè docent Henriques, Suares, Sanches. Sed neque ago de duellis solemnibus quæ sunt valde rara licet de illis ferè solis agatur in Tridentino, & in bulla Pij. IV.

Tota ergo controuersia est, de pœnis statutis aduersus duella priuata, per bullas Gregorij XIII. & Clementis VIII. in quibus pœnæ omnes statutæ in Tridentino aduersus duella solemnia, extenduntur ad duella etiam priuata, vnde mihi breuiter exponendæ sunt pœnæ ipsorum duellatorum, spectatorum, & eorum qui aliquo modo iuuant.

Pœnæ duel-
lantium.

Dico primò, illos omnes qui duellum committunt siue prouocent, siue prouocentur incurrere pœnam excommunicationis latæ sententiæ, proserptionis bonorum, infamiæ, & priuationis Ecclesiasticæ sepulturæ ita enim habetur in Bullis prædictorum Pontificum quorum verba expressa sunt, tamen ex iis pœnis proserptio bonorum & infamia non incurrantur nisi post sententiam iudicis.

Non incur-
runtur pu-
gna non se-
quuta.

Dubatur autem primò, vtrum etiam pugna non sequuta incurrantur à duellantibus hæc pœnæ. Ita enim affirmant Filliucius *Tract. 29. n. 170.* Peregrinus *Tract. de duello q. 4. n. 1.* & alij plures apud Dianam *part. 5. Tract. 14. resolut. 102.* sed verius tamen videtur excommunicationem non incurrere à duellatoribus pugna non sequuta, quamuis duelli adiutores etiam non sequuta pugna excommunicentur, vt expressè habetur in vtraque Bulla, sic autem docent Sanches *n. 28.* Bonacina, Hurtadus. Nam bulla Gregorij XIII. expressè habet pugnam sequutam esse, neque Clemens circa hæc quidquam addidit.

Reservatio
excommuni-
cationis.

Dubatur secundò, de reservatione huius excommunicationis, nam à Clemente VIII. huius absolutio apertè reservatur Pontifici, non autem à Gregorio XIII. cuius bullæ addidit illud Clemens. Verum rectè negat Hurtadus potestatem ablatam propterea esse religiosis Societatis, quia eorum priuilegiis non expressè derogatur in ea Bulla. Contrarium tamen probat Diana *resolut. 103.* quod eos qui commorantur in Italia, quoad alios certa videtur sententia Hurtadi, quam etiam rectè probat §. 207.

Ecclesiastica
sepultura.

Dubatur, tertio, de sepultura Ecclesiastica cum enim, certum sit, eos qui occumbunt in ipso duello sepeliri non posse in loco sacro, nec ritu sacro cum pompa funebri & cantu Ecclesiæ institutis; tamen aliis qui post duellum moriuntur ex vulnere, controuersia est, vtrum sepeliri debeant ritu sacro. Verius autem videtur quod si moriantur extra locum conflictus quantumvis ex accepto vulnere moriantur sepeliri possunt sacro ritu, quia in Concilio Late-

ranensi dicitur, *si ibi moriantur*, in Tridentino autem, *si moriantur in conflictu* quod intelligendum videtur physicè.

Dico secundò, excommunicari etiam in iisdem Spectatores Bullis illos omnes qui ex condicito, & ex composito sunt spectatores duelli, sic enim expressè dicitur in Concilio & à Pontificibus extenditur ad priuata duella. Vbi spectatorum nomine primò non intelligitur sacerdos excepturus Confessiones eorum qui egerent. Secundò non intelliguntur famuli aut amici accersituri sacerdotem aut Chirurgum si opus sit. Tertio nec illi qui forte fortuna illic transeuntes in locum incurrunt duelli, nihil de illo cogitantes. Denique nec illi omnes qui se habent per accidens ad duellum, quales illi sunt qui ex occulto spectarent loco, vel ex spatio ita remoto vt nihil conferrentur influere in duellum. Illi ergo duntaxat intelliguntur excommunicari qui ex condicito se offerunt vt sint spectatores & testes certaminis, quia scilicet accenditur ex illorum præsentia pugnantium furor, ita enim constat ex verbis Concilij & Pontificum, probantque Sanches *n. 31.* Conink *disp. 32. de charitate n. 29.* Reginaldus, Bonacina; Concilium enim eos solum damnat qui ex condicito id est ex pacto cum duellantibus, vel aliter ex composito ita intersunt vt eorum præsentia promoueat duellum.

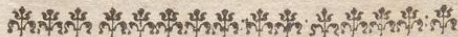
Promotores
duelli.

Dico tertio excommunicationi etiam subiaccere ipso facto illos omnes qui duellum quoquo modo promouent, mandato, concilio, consensu, adiutorio, scripture armorum subministrations. Primò enim ipso facto illi excommunicantur, vt habent citatæ bullæ, quod intelligitur si per te non steterit quo minus sequeretur duellum, si enim mandasses aut consuluisses duellum, deinde verò Consilium à te aut mandatum esset reuocatum efficaciter quantum est ex te, certè non esses excommunicatus. secundò neque seruus excommunicatur heri arma deferens, non amicus arma commodans magis commoda quam illa cum quibus erat sine dubio pugnaturus, non ille qui vulgò, arma vendit, si verò non venderet nisi ad duellum, haud dubium est, quin incurreret excommunicationem.

SECTIO IV.

De scandalo prout est peccatum charitati contrarium.

Sicut discordia opponitur paci charitatis, sic fraternæ correctioni opponitur scandalum, de quo disserit S. Thomas *q. 43.* dicitque quid illud, & quod duplex sit: quod illud sit verè peccatum & quidem aliquando valde graue ac speciale: quanam personæ scandalizent aut scandalizentur, quanam bona spiritualia omittenda sint & quanam perdenda sint bona temporalia vt videretur scandalum. Quæ omnia dixisse videor quantum satis est disputatione prima de peccatis, sectione vltima.

DISPUTATIO V.

Breviculus de Virtutibus moralibus supernaturalibus.

Post explicatas satis plenè tres virtutes Theologicas, immensa sequeretur Tractatio de quatuor Moralibus Cardinalibus, quæ sunt spiritualis paradisi fuenta quatuor è sapientia fonte derivata per quas omnium in nos gratiarum esset plenitudo

Virtutes
quatuor
Cardinales.